

και τη Μακεδονία κατά την ύστερη οθωμανική περίοδο, Θεσσαλονίκη 2011. Βαλοαμίδης, Π., Κωνσταντινοπολίτικα Ανάλεκτα, Θεσσαλονίκη 2012. Βαλοαμίδης, Π., «Μητροπολίτης Μετρών και Αθύρων Θεόκλητος (1939-2004)», εφ. *Ηχώ* (Κωνσταντινούπολη), φ. 6188 (26.4.2004) 8, εφ. *Επαγγελία* (Ι.Μ. Γουμένισσος), φ. 127 (Απρίλιος 2004) 6, και εφ. *Ο Πολίτης* (Αθήνα), φ. 446 (Ιούνιος 2004) 10. *Ημερολόγιον του Οικουμενικού Πατριαρχείου του έτους 2000*, Θεσσαλονίκη 2000. π. Μάξιμος Βγενόπουλος, «Λόγος επικήδειος εις τον μακαριστόν Μητροπολίτην Μετρών και Αθύρων κυρόν Θεόκλητον», εφ. *Ηχώ* (Κωνσταντινούπολη), φ. 6188 (26.4.2004) 1, 2.

7. Βρεσθένης. Ο μητροπολίτης Βρεσθένης κ. Θεόκλητος (κατά κόσμον Θεόδωρος) Κουμαριανός γεννήθηκε το 1953 στον Βόλο. Είναι πτυχιούχος της Ανωτέρας Εκκλησιαστικής Σχολής Θεσσαλονίκης και της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ομιλεί την αγγλική γλώσσα. Διετέλεσε πρωτοσύγκελλος της ιεράς μητροπόλεως Δημητριάδος, διευθυντής του Οικοτροφείου του Εκκλησιαστικού Λυκείου Βόλου, της εφημερίδας «Πληροφόρηση», του Ρ/Σ «Ορθόδοξη Μαρτυρία», υπεύθυνος των μαθητικών κατασκηνώσεων και Εκπρόσωπος Τύπου της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος και του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστοδούλου. Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων εξελέγη στις 14 Οκτωβρίου 1999. Κατά τη διάρκεια της ποιμαντορίας του ανέπτυξε πλούσιο ποιμαντικό, κοινωνικό, φιλανθρωπικό και ιεραποστολικό έργο. Παρατίθηκε την 1^η Μαρτίου 2005 και εντός του έτους 2006 κατεστάθη μητροπολίτης Βρεσθένης.

8. Φλωρίνης. Γεννήθηκε το 1932 στο Κυπαρίσσι Γρεβενών. Φοίτησε στη Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, από όπου αποφοίτησε το 1957. Μετά το πέρας της στρατιωτικής του θητείας, εργάστηκε ως ιεραπόστολος στην ιεραποστολική αδελφότητα «Σταυρός». Εκάρην μοναχός στην ιερά μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Κλαδορράχης Φλωρίνης στις 20 Νοεμβρίου 1967. Στις 22 Οκτωβρίου του ίδιου χρόνου, χειροτονήθηκε διάκονος και στις 7 Μαρτίου 1968 προεβύτερος υπό του μητροπολίτου Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας Αυγουστίνου. Έλαβε και το οφίκιο του αρχιμανδρίτη. Υπηρέτησε για 32 χρόνια ως πρωτοσύγκελλος του μητροπολιτικού ναού και ιεροκήρυκας της ίδιας μητρόπολης. Ως ιεροκήρυκας πραγματοποίησε κηρύγματα σε πόλεις και χωριά στην περιφέρεια της μητροπόλεως. Υπηρέτησε επίσης για 20

Ο μητροπολίτης Φλωρίνης Θεόκλητος

περίπου χρόνια ως άμισθος υποδιευθυντής και καθηγητής στο Εκκλησιαστικό Γυμνάσιο και Λύκειο Φλωρίνης. Επίσης για περισσότερα από 10 έτη έκανε ομιλίες στον ραδιοφωνικό σταθμό της ιεράς μητροπόλεως Φλωρίνης. Εξελέγη μητροπολίτης της ιεράς μητροπόλεως Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας στις 21 Ιανουαρίου 2000 και χειροτονήθηκε στις 23 του ίδιου μηνός στην Αθήνα. Από τότε ποιμαίνει την ιερά μητρόπολη.

9. Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου. Ο μητροπολίτης Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου Θεόκλητος, κατά κόσμον Παναγιώτης Αθανασόπουλος, του Γρηγορίου και της Αδαμαντίας, γεννήθηκε στην Τρίπολη Αρκαδίας, στις 13 Νοεμβρίου 1955. Τις εγκύκλιες σπουδές του ολοκλήρωσε στη γενέτειρά του, στη συνέχεια δε σπούδασε Θεολογία στη Θεολογική Σχολή του ΕΚΠΑ, αποφοιτώντας το 1978 με τον βαθμό «Άριστα». Στις 6 Δεκεμβρίου 1978 εκάρην μοναχός από τον μακαριστό μητροπολίτη Μαντινείας και Κυνουρίας Θεόκλητο Β' (Φιλιππαίο), ο οποίος και τον χειροτόνησε διάκονο (10.12.1978) και προεβύτερο (26.10.1980) στον ιερό ναό Αγίου Δημητρίου Τρίπολης, με το οφίκιο του αρχιμανδρίτη. Με πράξη της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου διορίστηκε, το 1979, ιεροκήρυκας της ιεράς μη-

λεως στις 7 Οκτωβρίου του 2012 και στις 24 Νοεμβρίου 2012 πραγματοποιήθηκε η ενθρόνισή του στην Αρναία Χαλκιδικής.

Μέχρι την εκλογή του ήταν υπεύθυνος του ποιμαντικού έργου στις Δικαστικές Φυλακές Τρίπολης, καθώς και του νεανικού και κατηχητικού έργου της ιεράς μητροπόλεως Μαντινείας και Κυνουρίας, εξυπηρετούσε δε, εκτός από τις ανάγκες της πρωτοσυγκελλίας, και τις εφημεριακές ανάγκες των ιερών ναών Αγίου Δημητρίου Κατεζών και Τιμίου Προδρόμου Μαυρογιάννη Μαντινείας, με απαράμιλλο ζήλο, πηγαία αγάπη και ανιδιοτέλεια.

Έχει δημοσιεύσει αρκετές μελέτες θεολογικού και κοινωνικού περιεχομένου σε εφημερίδες και περιοδικά και έχει συγγράψει δύο βιβλία: α) *Εκκλησία: Ο αυθεντικός φύλακας και ερμηνευτής της Αγίας Γραφής*, Αθήνα: Αποστολική Διακονία 1998 [= εγχειρίδιο εκκλησιαστικοπατερικής Ερμηνευτικής], και β) *Από πέρυγων άμβωνος*, Αθήνα: Ακρίτας-Πνευματικό Κέντρο Δήμου Τρίπολεως 2001 [= Κυριακοδρόμιο με πυρήνα κηρύγματα του ίδιου, συνταχθέντα για τη *Φωνή Κυρίου* του έτους 1998]. Κ.ΜΠΕ.

Θεόκλητος μοναχός εκ Γάνου. Σπουδαίος μουσικός, δραστηριοποιούμενος κυρίως γύρω στα μέσα του 18^{ου} αι. και εντεύθεν, ιδιαίτερα γνωστός από επτά μέχρι σήμερα εντοπισθέντα αυτόγραφα του, όλα χρονολογημένα, γραμμένα κατά τα έτη

Ο μητροπολίτης Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου Θεόκλητος

1748-1764. Πρόκειται συγκεκριμένα για τα ακόλουθα μουσικά χειρόγραφα:

1. Μουσείου Μπενάκη ΤΑ 269 (Στιχρηάριο Χρυσάφη του νέου, τ. Α΄, του έτους 1748)
2. Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης Ιεροσολύμων, ποτέ Συλλογής Μονής Αβραάμ 85 (Ανθολογία του έτους 1754)
3. Ιβήρων 1010 (Παπαδική του έτους 1755)
4. Κουτλουμουσίου 446 (Παπαδική του έτους 1757)
5. Παντοκράτορος 216 (Ανθολογία του έτους 1760)
6. Ιβήρων 983 (Παπαδική του έτους 1762)
7. Δοχειαρίου 332 (Ανθολογία των ετών 1760 και 1764, γραμμένο μαζί με τον Παΐσιο ιερομόναχο εκ Χώρας). Χρήσιμες είναι εδώ ορισμένες επισημάνσεις πάνω στα συγκεκριμένα χειρόγραφα: στον τέταρτο των μνημονευθέντων κωδικών, τον Κουτλουμουσίου 446 [περιγραφή του οποίου βλ. στον Γρ. Θ. Στάθη, *Τα χειρόγραφα βυζαντινής μουσικής. Άγιον Όρος, Γ΄*, Αθήνα 1993, σ. 313-321] ο Θεόκλητος υπογράφει (στο φ. 542v) μιμούμενος το αντίστοιχο σημείωμα του κατά το έτος 1655 αυτογράφου Στιχρηαρίου Παναγιώτη του νέου Χρυσάφη στον υπ' αριθμόν 4 κώδικα της Νέας Συλλογής της Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης Ιεροσολύμων [: «Έλαβε τέλος η παρούσα ασματομελιρρυτόφθογγος βίβλος, εν έτει, από μεν της κοσμοποιίας ζςξζ΄, από δε Χριστού 1757. Όσοι δε των ευσεβών και ορθοδόξων χριστιανών εντυγχάνοντες τω μικρώ πονήματι τούτω, ασματομελωδεΐτε και ψάλατε, αινεΐτε Θεόν τον εν Τριάδι, εις ύμνον και δοξολογίαν της τρισηλίου και τρισακτίου αυτού θεότιπος, καλοφωνΐαις επιμελούμενοι, μέμνησθε καμού του ευτελούς συγγραφέως και αμαρτωλού δια τον Κύριον, όπως έξωμεν άμα παρά Θεού τον μισθόν και αξιωθΐημεν υπέρ της προς αλλήλων εντεύξεως, άμα εν τη δευτέρα του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού παρουσία, να ακούσωμεν την γλυκυτάτην και εύλαλον εκείνην φωνήν, την λέγουσαν· δεΐτε προς με, πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω ημάς· αμήν, αμήν, αμήν. Χειρ Θεοκλήτου μοναχού, εκ του περιφήμου Γάνου, ηγοράσθη παρά του αιδεσιμωτάτου παπά κυρ Χριστοδούλου και πρωτοπαπά· ο κολοφώνας μεταφέρεται εδώ ορθογραφημένος· σχετικά με την επισημανθείσα ομοΐότητα του παρόντος

σημειώματος με το αντίστοιχο του νέου Χρυσάφη, πβ. όσα παρατηρούνται στη μελέτη μου, «Συνοπτική θεώρηση της ελληνικής ψαλτικής τέχνης (με αφορμή τα αποκείμενα στην Άνδρο μουσικά χειρόγραφα)», στον τόμο *Προβλήματα και προοπτικές της ελληνικής μουσικής*. Πρακτικά συμποσίου ελληνικής μουσικής. Αρχαΐα-Βυζαντινή-Παραδοσιακή-Νεώτερη, Αθήνα 2000, σ. 59-61 και 99-100 (υποσημ. 68)· βλ. το ίδιο και στο βιβλίό μου *Βυζαντινομουσικολογικά*, Αθήνα 2010, σ. 917-919 (υποσημ. 66)]· με το ίδιο σχεδόν κωδικογραφικό σημείωμα επισφραγΐζει ο εν λόγω Θεόκλητος και τους επίσης αυτόγράφους του κώδικες Ιβήρων 983 (Παπαδική του έτους 1762 [αναλυτική περιγραφή του χειρογράφου βλ. Στάθης, ό.π., σ. 806-810]) και Παντοκράτορος 216 (Ανθολογία του έτους 1760 [βλ. περιγραφή του χειρογράφου στο Μανόλη Κ. Χατζηγιακουμής, *Χειρόγραφα εκκλησιαστικής μουσικής 1453-1820. Συμβολή στην έρευνα του νέου ελληνισμού*, Αθήνα 1980, σ. 168· στον τελευταίο κατάλογο του Μανόλη Χατζηγιακουμΐ (σ. 45, 168 και 205-207), καθώς επίσης και στον αντίστοιχο Ευγενίου Γκέρτσμαν, *Τα ελληνικά μουσικά χειρόγραφα της Πετρούπολεως. Κατάλογος, Α΄*. Εθνική Βιβλιοθήκη Ρωσσίας, Αγία Πετρούπολη 1996, σ. 354-355, μνημονεύεται συμπυκνωμένα και η υπόλοιπη ως τώρα γνωστή κωδικογραφική δραστηριότητα του ίδιου Θεοκλήτου· γι' αυτόν βλ. επιπλέον και Κων. Χ. Καραγκούνης, *Η παράδοση και εξέλιξη του μέλους των Χερουβικών της βυζαντινής και μεταβυζαντινής μελοποιΐας*, Αθήνα 2003, σ. 463-464]).

Το τελευταίο των αρχικά μνημονευθέντων χειρογράφων, ο κώδικας Δοχειαρίου 332 [για αναλυτική περιγραφή του οποίου βλ. Στάθης, ό.π., τ. Α΄, Αθήνα 1975, σ. 382-390] συντάσσεται επίσης από τον ίδιο Θεόκλητο, από κοινού όμως με ένα μαθητή και συμπατριώτη του, τον ιερομόναχο Παΐσιο· ο κολοφώνας και αυτού του χειρογράφου (γραμμένος στο φ. 556v) είναι σχεδόν όμοιος με τον προεκτεθέντα του κώδικα Κουτλουμουσίου 446 [: «Έλαβε τέλος η παρούσα ασματομελιρρυτόφθογγος βίβλος, εις τους αψξδ΄, Χριστού έτος, μηνός Νοεμβρίου η΄. Όσοι δε των ευσεβών και ορθοδόξων χριστιανών εντυγχάνοντες τω μικρώ πονήματι τούτω, ασματομελωδεΐτε και ψάλατε, αινεΐτε Θεόν τον εν υψΐστοις, εις ύμνον και δοξολογίαν της

τρισηλίου και τρισακτίου αυτού θεότιπος, καλοφωνΐαις επιμελούμενοι, μέμνησθε καμού του ευτελούς συγγραφέως δια τον Κύριον, όπως έξωμεν άμα παρά Θεού τον μισθόν εν τη δευτέρα αυτού παρουσία, να ακούσωμεν την γλυκυτάτην και εύλαλον εκείνην φωνήν, την λέγουσαν· δεΐτε, πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω ημάς· ης γένοιτο πάντας ημάς επιτυχείν, αμήν (μεταγράφεται εδώ ορθογραφημένος)], ενώ η ταυτότητα των συντακτών αποτυπώνεται σε δύο σημεία του κώδικα: στο τέλος του παραπάνω κολοφώνα [όπου αναγινώσκεται με η φράση: «έγραψεν [...] Παΐσιος ιερομόναχος», διακρίνεται δε παράλληλα (παρότι σβησμένη δι' απόξεσης) και η περαιτέρω διευκρίνιση: «εγράφη δε παρ' εμού, Θεοκλήτου μοναχού του μουσικού, τα γράμματα και τα κόκκινα σημάδια, τας δε φωνάς έγραψεν ο μαθητής αυτού, Παΐσιος ιερομόναχος, και τα κεφαλαϊκά και τα πλουμίδια...»] και στα φφ. 17v και 18v του χειρογράφου [όπου, στο μεν φ. 17v σημειώνεται (ορθογραφώ το σημείωμα): «Εΐλπε τέλος το παρόν υπό χειρός εμού του ευτελούς Παΐσιου ιερομονάχου, επί έτους 1760, εν μηνί Φεβρουαρίου 22», στο δε φ. 18v –και γύρω από υπάρχουσα εικονογράφηση του αγίου Ιωάννου του Δαμασκνού– διευκρινΐζεται: «Η παρούσα ιστορία εξωγραφΐθη παρά του πανοσιωτάτου παπά κυρ Παΐσιου, εκ Χώρας πέλλωντος, μαθητού Θεοκλήτου του μουσικού, αψξδ΄ » (βλ. και σχετικό πανομοΐοτυπο αυτής της εικόνας στον πίνακα ΙΖ΄ του παραπάνω καταλόγου του Στάθη, αλλά και στον κατάλογο του Χατζηγιακουμΐ, ό.π., σ. 73 και φωτογραφικό δείγμα 15)]. Αυτόγραφα του ίδιου Παΐσιου είναι επίσης τα χειρόγραφα Δοχειαρίου 305 (Στιχρηάριο Παναγιώτη του νέου Χρυσάφη του έτους 1754), Δοχειαρίου 326 (Τριώδιο-Πεντηκοστήριο Γερμανού Νέων Πατρών και Ειρμολόγιο Μπαλάση ιερέα των ετών 1763 και 1765) και πιθανόν Δοχειαρίου 385 (Ειρμολόγιο-Ανθολογία του έτους 1774) [αναλυτική περιγραφή των οποίων βλ. αντίστοιχα στις σ. 334-335, 373-374 και 548-551 του μνημονευθέντος καταλόγου του Στάθη· περιγραφή του κώδικα Δοχειαρίου 326 βλ. και στον κατάλογο του Χατζηγιακουμΐ, ό.π., σ. 168-169, όπου και συμπυκνώνεται επίσης η συνολική κωδικογραφική δραστηριότητα του εν λόγω Παΐσιου].

Αξιοσημείωτο είναι επίσης εδώ ότι και στους δύο παραπάνω κώδικες (Κουτλουμουσίου 446 και Δοχειαρίου 332) ανθολογείται μεταξύ άλλων και μια γνωστή σύνθεση του Γερμανού Νέων Πατρών, η μελοποιημένη στον πλάγιο του πρώτου ήχο μεγάλη δοξολογία, καλωπισημένη από τον γνωστό Θεσσαλό ιερομόναχο Λαυρέντιο [βλ. αντίστοιχα: Κουτλουμουσίου 446, φφ. 133v-136r: Κυρ Γερμανού αρχιερέως Νέων Πατρών, εκαλλωπίσθη παρά Λαυρεντίου ιερομονάχου· ήχος πλ. α΄ *Δόξα σοι τω δείξαντι το φως*. Δοχειαρίου 332, φφ. 141v-144r: Του Νέων Πατρών, καλλωπισθείσα υπό Λαυρεντίου ιερομονάχου και ημετέρου διδασκάλου· ήχος πλ. α΄ *Δόξα σοι τω δείξαντι το φως*]. Αυτός ο Λαυρέντιος μαρτυρείται ως δάσκαλος του εν λόγω Θεοκλήτου μοναχού εκ Γάνου, στην παραπάνω ήδη παρατεθείσα αυτομαρτυρία του τελευταίου, την καταχωρισμένη στον επισημανθέντα κώδικα Δοχειαρίου 332· η ίδια μαρτυρία επαναλαμβάνεται πανομοΐοτυπα και στον (από άδηλο κωδικογράφο γραμμένο) κώδικα Σινά 1270 (Ανθολογία του α΄ μισού του 18^{ου} αι.), φφ. 39r-41v [: Έτερον, κυρ Γερμανού αρχιερέως Νέων Πατρών, εκαλλωπίσθη παρά Λαυρεντίου ιερομονάχου και ημετέρου διδασκάλου· ήχος πλ. α΄ *Δόξα σοι τω δείξαντι το φως*]. Η συγκεκριμένη σχέση μεταξύ Λαυρεντίου και Θεοκλήτου επαληθεύεται επιπροσθέτως και από την περαιτέρω αναφορά (τόσο στο ίδιο χειρόγραφο, Δοχειαρίου 332, όσο και στους επίσης προμνημονευθέντες αυτόγράφους του Θεοκλήτου κώδικες Κουτλουμουσίου 446 και Ιβήρων 983) στον δάσκαλο του Λαυρεντίου, τον ιερομόναχο Κάλλιστο, τον οποίο ο Θεόκλητος περιγράφει πάντοτε ως «διδάσκαλο του διδασκάλου του»· ο Θεόκλητος ανθολογεί, συγκεκριμένα, δύο συνθέσεις του εν λόγω Καλλίστου, ένα χερουβικό της θείας Λειτουργΐας των Προηγιασμένων [βλ. στον κώδικα Δοχειαρίου 332, φφ. 279v-280r (: Καλλίστου ιερομονάχου και διδασκάλου του διδασκάλου μου· ήχος πλ. δ΄ *Νυν αι δυνάμεις*) και στον κώδικα Κουτλουμουσίου 446, φ. 268r-v (: Κυρ Καλλίστου ιερομονάχου και διδασκάλου του διδασκάλου μου· ήχος πλ. δ΄ *Νυν αι δυνάμεις*)· η ίδια σύνθεση περιέχεται και στον κώδικα Σινά 1270, φ. 115r-v (: Έτερον, κυρ Καλλίστου ιερομονάχου και ημετέρου διδασκάλου· ήχος πλ. δ΄ *Νυν αι δυνάμεις*), μ' αυτές

όμως τη μαρτυρία ο άδελφος γραφέας του τελευταίου χειρογράφου φέρεται ταυτόχρονα -και μάλλον άστοχα- ως μαθητής και του Λαυρεντίου και του Καλλίστου] και ένα μάθημα στην εορτή της Πεντηκοστής [βλ. αντίστοιχα στον κώδικα Ιβήρων 983, φ. 606r κ. ε. (: Της Πεντηκοστής, κυρ Καλλίστου ιερομονάχου και διδασκάλου του διδασκάλου μου· ήχος πλ. δ' *Έθνη κροτίσαστε*) και στον κώδικα Κουτλουμουσίου 446, φ. 483v κ. ε. (: ... Καλλίστου ιερομονάχου και διδασκάλου του διδασκάλου μου ...)], ενώ επίσης καλλωπίζει και εξηγεί και ένα χερουβικό του ίδιου [βλ. στον κώδικα Κουτλουμουσίου 446, φ. 192r κ. ε. (: Κυρ Καλλίστου ιερομονάχου του Προύσαλη, καλλωπισθέν και εξηγηθέν παρ' εμού Θεοκλήτου του μοναχού· ήχος α' *Οι τα χερουβίμ*)· για τη γενικότερη (κωδικογραφική, συνθετική, διδακτική) δραστηριότητα του εν λόγω Καλλίστου βλ. Μ.Κ. Χατζηγιακουμής, *Μουσικά χειρόγραφα Τουρκοκρατίας (1453-1832)*, Α', Αθήνα 1975, σ. 306-307· Μ.Κ. Χατζηγιακουμής, *Χειρόγραφα εκκλησιαστικής μουσικής...*, σ. 41 και 92 (υποσημ. 180)· Κων. Χ. Καραγκούνης, ό.π., σ. 429-433· Κων. Χ. Καραγκούνης, *Παραλείπόμενα περί του Χερουβικού Ύμνου*, Βόλος 2005, σ. 123].

Να παρατηρηθεί επιπροσθέτως ότι η παραπάνω καλλωπισμένη από τον Λαυρέντιο εκδοχή της συγκεκριμένης σύνθεσης του Γερμανού μας είναι ευρύτερα γνωστή και από άλλους σχετικούς (κυρίως αγιορειτικούς) μουσικούς κώδικες [βλ. για παράδειγμα: Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ρωσίας Ο 117 (Αναστασιματάριο νέου Χρυσάφη-Ανθολογία των ετών 1729 και 1731, κφ. Γερμανού ιερομονάχου του εκ της μονής Αγ. Τριάδος Ολύμπου), φφ. 215v-218r. Κουτλουμουσίου 460 (Ανθολογία του α' μισού του 18^{ου} αι.), φ. 76v κ. ε. Σινά 1270 (Ανθολογία του α' μισού του 18^{ου} αι.), φφ. 39r-41v. Κωνσταμονίτου 95 (Ανθολογία των μέσων του 18^{ου} αι.), φ. 337r κ. ε. (ελλιπής η ανθολόγηση). ΡΑΙΚ 52 (Αναστασιματάριο νέου Χρυσάφη-Ανθολογία των μέσων του 18^{ου} αι.), φ. 225r κ. ε. Σταυρονικήτα 234 (Ανθολογία του β' μισού του 18^{ου} αι.), φφ. 217v-220v]· ο Λαυρέντιος [η σχέση του οποίου με τον χώρο της Θεσσαλίας (και ενδεχομένως η γοητεία που το έργο του θα ασκούσε στους άλλους Θεσσαλούς ομοτέχνους του) είναι εξ ορισμού πρόδηλη] φέρεται να ακμάζει από

τις αρχές ως και το γ' τέταρτο περίπου του 18^{ου} αι.· φαίνεται να τον γοητεύει ιδιαίτερα το μουσικό έργο του Γερμανού, ενώ η μουσική δραστηριότητά του παρέμεινε κυρίως γνωστή μέσω της επισημανθείσας καλλωπιστικής παρέμβασής του πάνω στη συγκεκριμένη σύνθεση του Γερμανού Νέων Πατρών· η ίδια καλλωπισμένη εκδοχή αυτής της σύνθεσης διαδόθηκε ευρύτερα στον Άγιον Όρος, όπου ο Λαυρέντιος δραστηριοποιήθηκε τόσο διδασκαλικά όσο και κωδικογραφικά. Από τα προς το παρόν γνωστά αυτόγραφα του εν λόγω Λαυρεντίου μνημονεύω πρωτίστως τον κώδικα Επροποτάμου 380 (Παπαδική του έτους 1759 [αναλυτική περιγραφή του χειρογράφου βλ. Στάθης, ό.π., τ. Α', ό.π., σ. 272-282]· υπογράφεται στο φ. 705v με τον ακόλουθο κολοφώνα (μεταφέρεται εδώ ορθογραφημένος): «Ετελειώθη το παρόν μουσουργικόν βιβλίον, χιλίους επτακοσίους πενήκοντα πέντε, ημέρα δε Σαββάτου, 8 Σεπτεμβρίου, έδωσε τέλος η γραμμή, η πένα του χαρτίου, με πόνον, μόχθον περισσό, εμού του αριτήρου, Λαυρεντίου ιερομονάχου τε εκ της Θεσσαλονίκης· όθεν εσύ, ω φοιτητά και γνώστα του βιβλίου, μνημόνευέ μου συνεχώς, εμού του τρισαθλίου, μνημόνευέ μου το λοιπόν του μουσουργικογράφου, δεήθητε ουν του Θεού και της Υπεραγίας, να τύχωμεν αμφοτεροι της άνω βασιλείας· ώσπερ ξένοι χαίροντες (sic) ιδείν πατρίδα και οι θα<λα>ττεύοντες ιδείν λιμένα, ούτω και ο βιβλιογραφεύς ιδείν βιβλίου τέλος· η μεν χειρ η γράψασα σήπεται τάφω, η δε γραμμή μένει μέχρι τερμάτων· Θεού το δώρον και Λαυρεντίου πόνος», αλλά και τον κατά πάσα πιθανότητα γραμμένο από τον ίδιο κώδικα Αγίου Παύλου 11 (Δοξαστάριο Γερμανού Νέων Πατρών του έτους 1712 [περιγραφή του χειρογράφου βλ. Στάθης, ό.π., τ. Γ', σ. 15-16]· υπογράφεται στη σ. 430 με τον εξής κολοφώνα (μεταφέρεται εδώ ορθογραφημένος): «Το παρόν βιβλιαρίδιον εγράφη δια χειρός εμού του ευτελούς Λαυρεντίου ιεροδιακόνου, μαθητού κυρίου Καλλίστου ιερομονάχου του μουσικού, εν έτει αψιβ', εν μηνί Δεκεμβρίου κθ'. Οι μελωδούντες εύχεσθαι υπέρ ημών δια τον Κύριον»· η μείνεια του δασκάλου του, Καλλίστου ιερομονάχου, δεν αφήνει -μάλλον- περιθώρια αμφιβολίας· έντονα προβληματίζει, μόνον, η μεγάλη

χρονική απόκλιση μεταξύ εκατέρων των κωδίκων, αλλά -σε συνδυασμό και με τον αυτοχαρακτηρισμό του Λαυρεντίου ως ιεροδιακόνου- θα πρέπει ενδεχομένως να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για κάποιο από τα πρώτα μουσικά πονήματά του [σημειωτέον ότι

Αποψη της μονής Μαχαιρά (σήμερα), όπου ασκήθηκε ο οσιομάρτυς Θεόκτιστος

ο Γρ. Θ. Στάθης, ό.π., σ. 17, εικάζει ότι αυτόγραφο του ίδιου Λαυρεντίου αποτελεί και ο κώδικας (Ειρμολόγιο Μπαλάση ιερέα και Γερμανού Νέων Πατρών του α' μισού του 18^{ου} αι.) Αγίου Παύλου 13]).

Αυτόγραφο καταγραφή μιας μουσικής σύνθεση του Θεοκλήτου μοναχού εκ Γάνου απαντά στον κώδικά του Ιβήρων 983, φφ. 7v-10r: Ειρμός της κυρίας Θεοτόκου, ποίημα Θεοκλήτου μοναχού· ήχος πλ. α' *Χαίρε πηγή αιεζώου νάματος* [βλ. το ίδιο και στον κώδικα Γρηγορίου 34 (35), φφ. 92r-94v]. Α.ΧΑΛ.

Βιβλιογραφία:

Χαλδαϊάκης, Αχιλλεύς Γ., «Το "εν ταις αγρυπνίαις" ψαλλόμενο Μακάριος ανήρ του Γερμανού Νέων Πατρών», στον τόμο *Η Υπάτη στην εκκλησιαστική ιστορία, την εκκλησιαστική τέχνη και τον ελλαδικό μοναχισμό*, Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου, Αθήνα 2011, σ. 618-623.

Θεόκτιστος. Οσιομάρτυς. Καταγόταν από την Κύπρο, ήταν αυτάδελφος του οσιομάρτυρος Βαρλαάμ (βλ.λ.) και ονομαζόταν κατά κόσμον Θεόδωρος. Έχοντας πληροφορηθεί την ενάρτη πολιτεία των οσιομαρτύρων Ιωάννου και Κώνωνος, οι οποίοι είχαν προσφάτως τότε μεταβεί από το Καλό Όρος της Μικράς Ασίας στην Κύπρο και ασκήτευαν στη μονή της Παναγίας του Μαχαιρά, πήρε την ευχή της μητέρας του και, αποτασσόμενος τον κόσμο, συντάχθηκε με τους όσιους πατέρες. Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα, η συνοδεία αυτή εγκαταβίωσε στη μονή του Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, στο όρος του Κουτζουβένδη, και κατόπιν στη μονή Παναγίας της

Κανταριώτισσας, στην οροσειρά του Πενταδακτύλου. Εκεί ο Θεόδωρος έγινε ρασοφόρος μοναχός, λαμβάνοντας το όνομα Θωμάς. Μεγαλόσχημος έγινε κατά την, με τους λοιπούς ομολογητές Πατέρες της μονής Κανταριώτισσας, τριετή φυλάκιση στη Λευκωσία, με-

τονομασθείς σε Θεόκτιστο μοναχό. Μαρτύρησε με τους πατέρες αυτούς με τον διά πυρός θάνατο από τους φραγκολατίνους κατακτητές της νήσου κατά το έτος 1231, στις 19 Μαΐου, ημέρα κατά την οποία τελείται η μνήμη του. π.Φ.Ι.

Βιβλιογραφία:

Παπαδόπουλος, Θεόδωρος, «Μαρτύριον Κυπρίων», στο *Τόμος Αναμνηστικός επί τη 50ετηρίδι του περ. Απόστολος Βαρνάβας (1918-1968)*, Λευκωσία 1975, σ. 307-338 (κριτική έκδοση του Μαρτυρίου των 13 Οσιομαρτύρων της μονής Καντάρας [= ΒΗΓ³ 1198]). *Κύπρια Μνηαία*, έκδ. Ι. Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Ζ' (Μάιος), σ. 132-154 (νέα πλήρης ασματική Ακολουθία των Αγίων με σχετική βιβλιογραφία).

Θεόκτιστος. Όσιος. Πρόκειται για τον συνασκητή του Θεοδοσίου του Μεγάλου. Η αγάπη του για τον Χριστό

Ο όσιος Θεόκτιστος, τοιχογραφία του Μ. Πανσέληνου (16^{ος} αι.), Πρωτότο, Άγιον Όρος

τον οδήγησε να εγκαταλείψει πατρίδα και συγγενείς και να μεταβεί στα Ιεροσόλυμα. Κοντά στην πόλη, στη